

nature of creation of standards is considered for a control of the level of physical development and an assessment of physical fitness of students. Conclusions: the organization of classes by physical training in HEI has to be based on the accounting of individual physical development, the available level of physical fitness and the current physical state.

The implementation of these requirements provides for the mandatory condition for the monitoring of physical development, physical fitness, physical condition; screening monitoring with prolonged supervision for each student, which will allow to establish the biological age and features of its course, which determine the individual norm of physical development, physical fitness and physical condition.

Key words: physical development, physical state, physical fitness, individual norm, biological age.

Стаття надійшла до редакції 18.09. 2018 р.

УДК 376-056.264

ОЛЬГА ОЛЕФІР

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

У статті обгрунтовано актуальність вивчення лексичної та граматичної складових мовлення у дітей. Розглянуто онтогенез та закономірності формування лексичних та граматичних умінь і навичок у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Розкрито особливості засвоєння слів та їх значень дітьми із загальним недорозвитком мовлення. Схарактеризовано особливості становлення лексико-семантичних полів у дітей даної категорії. Представлено етапи формування граматичної складової мовлення у дітей. Визначено типові помилки у формуванні лексико-граматичної складової мовлення у дітей із порушеннями мовлення.

Ключові слова: лексико-граматична складова мовлення, діти із загальним недорозвитком мовлення, лексичні помилки, граматичні помилки

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Реформування системи спеціальної освіти в Україні потребує розробки нових ефективних методів корекційно-попереджувального та розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами, що відповідають сучасним науковим знанням про нормальний і дизонтогенетичний розвиток.

Однією з найпоширеніших патологій психофізичного розвитку серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), специфіка якого полягає в системному порушенні всіх сторін і форм мовлення. При цьому найсуттєвіші недоліки виявляються під час засвоєння і використання дітьми на практичному рівні лексики та граматики рідної мови. Надзвичайно важливим для формування лексичної та граматичної сторін мовлення є дошкільний вік, коли розвиток дитини відбувається особливо інтенсивно. Але, водночас, мовленнєва функціональна система в цей період є досить чутливою до різноманітних патологічних факторів, які негативно впливають на її формування як у кількісному, так і в якісному плані, спричиняючи вторинні вади у пізнавальній, комунікативній і навчальній діяльності дітей.

Вищезазначене свідчить про необхідність проведення теоретичного вивчення стану мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку та виявлення відхилень у формуванні лексико-граматичної сторони мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування лексико-граматично правильного мовлення дітей є досить складною і багатоаспектною. До неї зверталися психолінгвісти, лінгвісти, педагоги, методисти, дефектологи (А. Арушанова, А. Богуш, О. Гвоздев, Л. Калмикова, Г. Ніколайчук, В. Орфинська, Ф. Сохін, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.). Вивченню психологічних закономірностей формування лексичної та граматичної складових мовлення присвячено ряд досліджень (П.Блонський, Л. Виготський, А. Захарова, Д. Ельконін, І. Колобова, О. Леонт'єв, О. Лурія, Д. Ніколенко, М. Попова, Є. Собонович, Ф. Сохін та ін.). Виявлено механізми оволодіння дітьми граматичною та лексичною складовою мовлення шляхом з'ясування реальних відношень, що лежать в основі абстрагування і кодифікації граматичних смислів і їх реалізації у формальних засобах. Спеціальні дослідження (А.Арушанова, А. Богуш, Л. Калмикова, М. Лаврик, Н. Лопатинська, Н.Маковецька, Г. Ніколайчук, Е. Федеравичене та ін.) дали змогу визначити педагогічні умови формування механізму структурування смислів (морфологічного, словотвірного і синтаксичного) та практичного засвоєння граматичних та лексичних умінь дітьми дошкільного віку.

Метою статті є теоретичний аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми формування лексико-граматичних умінь дітьми із загальним недорозвитком мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження науковців Р. Лалаєвої, Н. Серебрякової, Є. Собонович, С.Цейтлін, О. Шахнарвич вказують, що у дітей із ЗНМ формування лексико-граматичної сторони відбувається з великими труднощами, що зумовлюють уповільнений темп засвоєння граматичних

форм, морфологічної та синтаксичної систем мови й спотворення загальної картини мовленнєвого розвитку. Це зумовлено тим, що граматичні значення завжди більш абстрактні, ніж лексичні, а граматична система мовлення організована на основі великої кількості мовних правил. Проте словниковий запас, граматичні форми словозміни, різні типи речень з'являються, як правило, в тій же послідовності, що і у дітей з нормальним розвитком мовлення.

Проблема лексичного недорозвитку у дітей із ЗНМ різного генезу неодноразово були предметом спеціального вивчення вітчизняних та зарубіжних учених (О. Вінарська, І. Власенко, Т. Власова, О. Гвоздев, І. Глущенко, В. Ковшиков, Р. Лалаєва, Л. Лопатіна, О. Мастюкова, Н. Пахомова, О. Ревуцька, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, М. Шевченко, Н. Серебрякова, Є. Соботович, Н. Чередніченко, М. Шермет та ін.). При вивченні особливостей лексики у дітей із мовленнєвою патологією перспективним і значущим є психолінгвістичний підхід, а також сучасні уявлення про процес розвитку лексики і різні аспекти її вивчення: про структуру значення слова і її розвиток в онтогенезі, про семантичні поля і особливості їх формування в онтогенезі (Л. Виготський, С. Карпова, І. Колобова, Р. Левіна, О. Леонтьєв, О. Лурія, Н. Уфімцева, О. Шахнарович, Р. Черемухіна, Л. Цукровий та ін.). Науковцями доведено, що характерною ознакою дітей із ЗНМ є значні індивідуальні відмінності, які багато в чому обумовлені різним патогенезом (моторна, сенсорна алалія, ринологія, дизартрія та ін.).

Формування звукової системи мовлення у дітей із ЗНМ має деякі специфічні особливості. Дані Є. Соботович вказують, що дефекти слухового аналізатора, які призводять до первинного порушення сенсорного рівня сприймання, викликають одну форму сенсорної алалії, при якій дитина не може повторити слова на імітаційному рівні. У результаті цього вторинно страждає фонематичне розрізнення, звукові образи слів, імпресивне мовлення. Н. Жукова відзначає, що в ході мовленнєвого розвитку (на етапі появи перших слів) в умовах патології чи недосконалості моторної координації органів артикуляції дитина змушена відмовитися від точної передачі звукового складу слів і перейти до відтворення не звукового, а ритміко-складових і інтонаційних характеристик нових слів. На думку дослідників, недоліки слухового сприймання і контролю дітей за еталонним мовленням дорослих, у порівнянні зі своїм власним, призводять до того, що фонематичні уявлення дитини про звуковий склад слів рідної мови формуються на основі власної неправильної вимови. Саме в умовах зниженого слухового контролю і виникають численні заміни звуків, близьких за акустико-артикуляційними ознаками (Соботович, 2005, с.3-16)

Дослідження Є. Соботович виявило у дітей із порушеннями мовлення недостатню сформованість узагальненого лексичного значення цілого ряду груп слів, що негативно відбивається на вмінні співвідносити їх з певними логічними категоріями на основі виділення загальної семантичної ознаки. Для дітей молодшого і середнього дошкільного віку сам зміст слова має ще конкретний характер, однак вони опановують найбільш доступні їм слова, що мають узагальнений зміст. За даними досліджень мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовлення визначено особливості класифікацій слів на основі семантичних ознак. Так, угруповання семантично далеких слів викликають певні труднощі. Виконання завдань на угруповання семантично близьких слів супроводжується ще великою кількістю помилок (Сорока, метелик, шпак – зайве слово сорока, тому що сорока не літає, а сидить на кущу). У деяких угрупованнях діти часто не виділяють загальну понятійну ознаку, а здійснюють класифікацію на основі спільності ситуації, функціонального значення, що характерно для дітей більш молодшого віку. У відповідях дітей з мовленнєвою патологією відбиваються їхні нечіткі уявлення про родовидові відношення, неточності розуміння значень деяких слів.

Науковцями Т. Власовою, Р. Лалаєвою, О. Мастюковою, Л. Парамоновою, О. Тихеєвою, Т. Філічевою, М. Шевченко виявлено особливості засвоєння слів дітьми із ЗНМ:

Одна і та ж дитина розуміє лише окремі слова в тексті, що пов'язано з присутністю в тексті прямого пояснення значення слова.

Часто дитина не може пояснити значення слова, але розуміє ситуацію, яку воно означає.

Припускаються помилок під час переносу необхідного слова на схожу ситуацію у тексті: не називають слово взагалі, роблять неправильний перенос, замінують синонімами.

Не можуть підбирати слова з протилежним значенням, а лише приєднують до запропонованого слова частку не- (недобрий, некороткий, не говорити), що свідчить про недостатній рівень засвоєння дитиною узагальнювальної функції мовлення.

Часто не розуміють значень багатозначних слів, сприймають зміст пред'явлених слів та словосполучень у зв'язку із ситуаціями, явищами, що асоціативно виникають у їх свідомості та відповідають життєвому досвіду. Кількість неправильних відповідей також збільшується і в тих випадках, коли розуміння багатозначного слова в контексті відбувається з опорою на інше слово, яке означає конкретний предмет.

Р. Лалаєва, Л. Лопатіна, Н. Серебрякова, Л. Спірова у своїх дослідженнях з'ясували, що діти утруднюються у поясненні значень слів узагальнюючого значення, майже не диференціюють слова, близькі за семантикою (Марченко, 2006, с.176-178).

У дітей із вадами мовлення порушення розвитку лексики виявляються в більш пізньому формуванні лексичної системності, організації семантичних полів, якісній своєрідності цих процесів.

Дослідники вказують, що процес виділення ядра (центра) і периферії семантичного поля у дітей з мовленнєвою патологією значно затримується. Цей факт підтверджується тим, що у дітей 5-8 років із порушеннями мовлення відбувається немовби паралельне збільшення синтагматичних і парадигматичних

асоціацій, у той час як у дітей із нормальним мовленнєвим розвитком відзначається протилежна закономірність після 6 років: різке збільшення парадигматичних асоціацій і значне зменшення синтагматичних. А до 7 років у дітей із порушеннями мовлення синтагматичні асоціації переважають над парадигматичними (у дітей з нормою навпаки) (Короткова, 2004, 26-34).

Дослідження О.Тихеєвої, М.Шевченко довели, що у дітей 5-8 років відбувається ніби паралельне збільшення синтагматичних і парасинтагматичних асоціацій, тоді як у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком відмічається протилежна закономірність після 6 років.

Організація семантичних полів у дітей із ЗНМ має також специфічні закономірності, основними з яких є такі:

- 1) асоціації носять немотивований, випадковий характер;
- 2) найбільші труднощі формування семантичних полів полягають у виділенні центра (ядра) семантичного поля і його структурна організація;
- 3) характерним є малий обсяг семантичного поля, що проявляється в обмеженій кількості змістових зв'язків;
- 4) латентний період реакції на слово-стимул становить 40 секунд, тоді як у дітей із НМР – 10 секунд.

Щодо вивчення особливостей словникового запасу, то встановлено, що його обмеженість проявляється в тому, що діти із ЗНМ не знають значення багатьох слів: назв ягід, квітів, риб, диких тварин, птахів, професій, частин тіла і предметів. Особливо значна різниця спостерігається при актуалізації предикативного словника. У дітей із ЗНМ виявляються труднощі у називанні прикметників, які використовуються в мовленні їх однолітків з нормальним мовленнєвим розвитком (вузький, кислий, квадратний). У дієсловному словниковому запасі дітей із ЗНМ переважають слова, які позначають дії, які дитина щоденно використовує чи спостерігає у своєму житті. Характерною особливістю словника дітей із ЗНМ є неточність вживання слів, яка виражається у вербальних парафазіях. Прояви неточностей чи неправильного вживання слів у дітей мають різний характер. В одних випадках слова вживаються у занадто широкому значенні, в інших – проявляється занадто вузьке розуміння значення слова. Іноді діти використовують слово лише в певній ситуації, не вводиться у контекст у інших мовленнєвих ситуаціях (Козирева, 2005, с.56)

Таким чином, розуміння і використання слова носить ще ситуативний характер. Серед численних вербальних парафазій у цих дітей найбільш поширеними є заміни слів, які відносяться до одного семантичного поля, зокрема, які входять в одне родові поняття. Часто спостерігаються випадки змішування і заміни слів на основі:

- 1) змішування слів за функціональною подібністю;
- 2) заміни слів, що позначають предмети, зовнішньо схожі між собою;
- 3) заміни слів, що позначають предмети, що поєднані загальною ситуацією;
- 4) заміни слів, що позначають частину та ціле;
- 5) заміни узагальнюючих понять словами конкретного значення;
- 6) використання словосполучень у процесі пошуку слова.

Таким чином, вивчення лексичної складової у дітей із порушенням мовленнєвого розвитку є однією з найбільш важливих у спеціальних психолого-педагогічних дослідженнях.

Велике значення для розуміння особливостей засвоєння граматичної складової мовлення мають значення роботи О. Гвоздева, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна, О. Шахнаровича, М. Красногорського, Ф.Сохіна, Т. Ушакової та інших. У книзі О. Гвоздева «Питання вивчення дитячого мовлення» прослідковано послідовність появи у мовленні різних видів речення, словосполучень, частин мови та їх граматичного оформлення. Розкриті закономірності засвоєння складової структури слів, звуків рідної мови, їх поєднань. В ній зазначається, що дитина засвоює граматичну систему рідної мови уже до 3-х років у всіх її найбільш типових виявленнях.

У формуванні граматичної будови мовлення О. Гвоздев виділяє основні періоди:

— перший період - період речень, побудованих з аморфних слів-коренів, що вживаються в одному незмінному вигляді в усіх випадках їх використання (лепетні слова). Цей період чітко поділяється на дві стадії:

- а) час однослівного речення (1 р. 3 міс. - 1 р. 8 міс);
- б) час речень з декількох слів-коренів (1 р. 8 міс. - 1р. 10 міс);

— другий період - період засвоєння граматичної структури речення, пов'язаний із формуванням граматичних категорій і їх зовнішнього вираження. Він має такі стадії:

- 1) час формування перших форм (1 р. 10 міс. - 2 р. 1 міс);

2) час використання флексійної системи мови для вираження синтаксичних зв'язків слів (2 р. 1 міс. - 2 р. 3 міс);

- 3) час засвоєння службових слів для вираження синтаксичних відношень (2 р. 3 міс. - 3 р.).

— третій період – період засвоєння морфологічної системи рідної мови (3 р. – 7 р.). У цей період у більшому ступені засвоюються всі одиничні форми. Спочатку засвоюється система закінчень, пізніше – система чергувань в основах (Соботович, 2005, с.11)..

У період від 1,8 м. - 1,10 м. з'являються двослівні речення (неповні прості), які являють собою свідому конструкцію, де кожне слово позначає предмет чи дію. Двослівні речення розрізняють наказові (дай м'яч) і розповідні, і яких повідомляється про щось (киця ам).

До 2-х років спостерігається поява трьох- і чотирьох-слівних речень. Це початок оволодіння простим поширеним реченням. З'являються питальні речення.

Близько 1 р. 9 міс. з'являються речення з однорідними членами. Перші складні безсполучникові речення з'являються у 1 р. 9 міс, з 2-3 років – спостерігаються складні речення зі сполучниками.

На кінець третього року життя у дитини є майже всі різновидності складносурядних і складнопідрядних речень. Для того, щоб дитина оволоділа правильною граматичною будовою слів у реченні, їй необхідно розв'язати два складних завдання: 1) навчитися по-різному змінювати одне й те саме слово; 2) навчитися різні слова змінювати однаково.

Другим етапом у оволодінні граматичною будовою є засвоєння флективної системи рідної мови, правильне вживання відмінкових форм. Перші прояви флективності, як відмічають дослідники, можна помітити вже на початку другого року життя.

До 2-х років дитина оволодіває знахідним, родовим та називним відмінками. У 2 р. і 2 міс. у мовленні з'являються давальний та орудний відмінки.

Третій етап у становленні граматичної будови мови – оволодіння узгодженням і керуванням. Цей етап пов'язаний з оволодінням дитиною багатослівними реченнями, сполучниками. На кінець 3-го року життя дитина оволодіває відмінковими формами, засвоює суфікси зменшеності, збільшеності, пестливості. Після 3-х років діти інтенсивно засвоюють складні речення зі сполучниками, цілу низку відмінкових форм, продовжують оволодіння суфіксами.

До 7 років дитина добре володіє граматичною будовою рідної мови.

При будь-якій патології мовлення дитини не обійде у своєму мовному розвитку трьох основних періодів, виділених О. Гвоздевим. Але процеси засвоєння різних сторін мовлення дітьми із ЗНМ набагато складніші, дуже затягуються і мають свої якісні відмінності.

А. Короткова, О. Дроздова, Н. Жукова, О. Зикєєв, Р. Лалаєва, Н. Серебрякова, Л. Спірова, Н. Жукова, О. Мاستюкова, Т. Філічева, С. Шаховська, виділяють наступні неправильні форми поєднання слів в реченнях при ЗНМ:

1) неправильне вживання родових, кількісних, відмінкових закінчень іменників, займенників, прикметників;

2) неправильне вживання відмінкових і родових закінчень кількісних числівників;

3) неправильне узгодження дієслова з іменниками і займенниками;

4) неправильне вживання родових і кількісних закінчень дієслів у минулому часі;

5) неправильне вживання прийменниково-відмінкових конструкцій.

При цьому у дітей виявляються як загальні, так і специфічні аграматизми. Вони характерні як для нормального, так і для порушеного розвитку мовлення.

Діти часто пропускають прийменники або не вживають їх взагалі. Майже у всіх дітей спостерігаються відхилення при використанні в мовленні форм називного і родового відмінків множини деяких іменників.

Часто допускаються помилки у вживанні словосполучень, що включають кількісні числівники (п'ять стільця). Рідше спостерігається неправильне узгодження прикметників з іменниками в роді, числі, відмінку. У дітей із ЗНМ виявляється несформованість навичок практичного словотворення (Трофименко, 2010, с.99-102).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У дітей з нормальним розвитком мовлення та із ЗНМ формування лексико-граматичної складової мовлення відбувається в тій же послідовності, проте у останніх цей процес найбільш утруднений. Часто в мовленні спостерігаються неправильні форми поєднання слів у реченні, що виражається в неправильному утворенні закінчень, утрудненому формуванні зв'язків узгодження в словосполученнях та реченнях. Наступні наші дослідження будуть спрямовані на розробку змісту корекційної методики з подолання порушень лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Список використаних джерел

- Козырева, О. А., Дубешко, Н. Б. (2005). *Формирование лексико-грамматических средств языка и развитие связной речи: старшая группа дошкольных специализированных (коррекционных) образовательных учреждений : пособие для логопеда*. Москва : ВЛАДОС.
- Кроткова, А. В., Дроздова, Е. Н. (2004). Особенности формирования лексико-грамматического строя речи у дошкольников с общим недоразвитием речи III уровня. *Логопед*, 1, 26-34.
- Марченко, І. С. (2006). Формування початкових форм діалогу у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського ДУ. Серія соціально-педагогічна*. Вип. 6, 176-178.
- Соботович, С. Ф. (2005). Формування семантичної структури слова у дітей із вадами мовленнєвого розвитку. *Теорія і практика сучасної логопедії : збірник наукових праць*. (3-16). Вип.2. Київ : Актуальна освіта,.
- Трофименко, Л. І. (2010). Формування синтаксичної сторони мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. *Український логопедичний вісник : зб. наук. праць* (91-107). Вип. 1. Київ : Актуальна освіта

References

- Kozyreva, O. A., Dubeshko, N. B. (2005). *Formirovanie leksiko-grammaticheskikh sredstv yazyika i razvitie svyaznoy rechi: starshaya gruppy doshkolnykh spetsializirovaniy (korrektsionnykh) obrazovatelnykh uchrezhdeniy : posobie dlya logopeda*. Moskva : VLADOS.

- Krotkova, A. V., Drozdova, E. N. (2004). Osobnosti formirovaniya leksiko-grammaticheskogo stroya rechi u doshkolnikov s obschim nedorazvitiem rechi III urovnya. *Logoped*, 1, 26-34.
- Marchenko, I. S. (2006). Formuvannya pochatkovykh form dialohu u ditei iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho DU. Serii sotsialno-pedahohichna*. Vyp. 6, 176-178.
- Sobotovych, Ye. F. (2005). Formuvannya semantichnoi struktury slova u ditei iz vadamy movlennievoho rozvytku. *Teoriia i praktyka suchasnoi lohopedii : zbirnyk naukovykh prats*. (3-16). Vyp.2. Kyiv : Aktualna osvita,.
- Trofymenko, L. I. (2010). Formuvannya syntaktychnoi storony movlennia u doshkilnykiv iz zahalnym nedorozvytkom movlennia. *Ukrainskyi lohopedychnyi visnyk : zb. nauk. prats* (91-107). Vyp. 1. Kyiv : Aktualna osvita

OLEFIR O.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

FEATURES OF LEXICO-GRAMMATIC COMPLEX LINGERATION IN CHILDREN WITH GENERAL DISADVANTAGES OF LINGUISTIC

In the article the author presents the relevance of studying the lexical and grammatical components of speech in children. Ontogenesis and regularities of formation of lexical and grammatical abilities and skills in children with general underdeveloped speech are considered. The peculiarities of assimilation of words and their meanings by children with general underdevelopment of speech are revealed. The features of formation of lexical-semantic fields in children of this category are characterized. The stages of formation of the grammatical component of speech in children are presented. The typical errors in the formation of the lexical-grammatical component of speech in children with speech disorders are determined.

Key words: lexical-grammatical component of speech, children with general underdevelopment of speech, lexical mistakes, grammatical mistakes.

Стаття надійшла до редакції 24.08. 2018 р.

УДК:378.22:502/504:[613/614]

ВАЛЕНТИНА ОНІПКО

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

ЕТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена питанням формування етичного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих у майбутніх викладачів природничих дисциплін у процесі підготовки до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Аналізуються основні види здоров'я і характеристики процесу формування етично-моральних цінностей у студентів. Вказується на те, що саме етично-моральні цінності є основою для розвитку творчої співпраці у напрямку розкриття нових шляхів вдосконалення психофізіологічних особливостей людини, які стануть основою у формуванні етично обґрунтованої позитивної мотивації в напрямку «моделювання» власного здоров'я

Ключові слова: здоров'я, етика здоров'язбереження, здоров'язбережувальні технології, здоровий спосіб життя, фізичне здоров'я, психічне здоров'я, соціальне здоров'я

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку людства досить актуальною постає проблема формування та збереження здоров'я нації в цілому, враховуючи потенціальні аспекти а також адаптивні можливості індивідуально кожного організму, до умов навколишнього природного середовища. Здоров'я – це один з найсуттєвіших компонентів людського щастя, одна з найважливіших умов соціального та економічного розвитку нації, одне з невід'ємних прав людської особистості, найсуттєвіша потреба людини, яка визначає здатність його до повноцінної праці і забезпечує гармонійний а також фізичний, духовний розвиток особистості. Біологічні, соціально-економічні, природно-кліматичні та ін. чинники, все частіше носять негативний характер, що призводить до високого відсотку рівня захворюваності, і особливо у людей молодого віку. Саме це і зумовлює актуальність проблеми підвищення рівня здоров'я сучасної людини і зумовлює необхідність формування етичного ставлення молоді до вирішення питань, пов'язаних із зміцненням і збереженням здоров'я. На жаль, досить часто сьогодні молоді люди не дотримуються принципів здорового способу життя, не приймають відповідних заходів для підтримки і зміцнення свого здоров'я, байдуже ставляться до фізичної культури і спорту (Гончаренко, Новикова, 2006, с.40).

Цей факт зумовлює необхідність проведення у системі професійної освіти дій, спрямованих на популяризацію ідей здорового способу життя, на підготовку висококваліфікованих майбутніх учителів природничих дисциплін на базі здоров'язбережувальних технологій, які не тільки володіють знаннями,